

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid S:t Botvids gymnasium i Botkyrka kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på S:t Botvids gymnasium avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte S:t Botvids gymnasium den 6–7 maj 2024. Besöket genomfördes av utredarna Siri Morawski och Indra Kullenberg.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

S:t Botvids gymnasium i Botkyrka kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- utforma undervisningen så att den präglas av ämnesintegrering och använd vid behov elevhälsans kompetens för att bredda och fördjupa undervisningen

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

S:t Botvids gymnasium i Botkyrka kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **flera delar** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 22 januari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8101) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att kunskapsområdet är ett återkommande inslag i undervisningen i olika kurser och ämnen. Undervisningen är uppdaterad vad gäller läromedel och lärarna fångar upp aktuella frågor. Det saknas däremot ett samarbete mellan elevhälsan och lärarna som syftar till att bredda och fördjupa undervisningen inom kunskapsområdet.

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer inkluderas i flera ämnen men att undervisningen inte synliggör olika perspektiv på kunskapsområdet. Lärarna samordnar inte sin planering och samarbetar inte med varandra i syfte att fördjupa och bredda kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare visar granskningen att eleverna får utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Undervisningen bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter. Granskningen visar också att undervisningen förmedlar betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningen i gymnasiegemensamma ämnen har ett aktivt lärarstöd som främjar ett tillitsfullt och öppet klassrumsklimat. Det finns generella förhållningssätt och ramar för undervisningen som även tillämpas i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna fångar upp uttryck för intolerans och arbetar aktivt med det i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att lärarna inte arbetar aktivt för att göra eleverna delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Undervisningen om kunskapsområdet är återkommande och aktuell

Granskningen visar att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer finns med i olika kurser och är ett aktuellt och återkommande inslag i undervisningen.

Av inskickad dokumentation samt intervjuer med lärare och elever framkommer att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer är återkommande i flera ämnen. Såväl elever som lärare ger exempel på att kunskapsområdet ingår i olika gymnasiegemensamma ämnen som samhällskunskap, naturkunskap, svenska, historia och religionskunskap. Lärarna är tydliga med att kunskapsområdet ingår i samtliga årskurser under elevernas gymnasiegång och uppger att de tar upp det i till exempel religion i årskurs 1 och 3, i svenska i alla årskurser och i historia i årskurs 2 och 3. Av intervju med lärarna framgår dock att det är utmanade att inkludera kunskapsområdet på ett strukturerat sätt i 50-poängskurser då det inte finns tid att avsätta längre perioder specifikt för sexualitet, samtycke och relationer. I dessa kurser väver lärarna istället in kunskapsområdet kontinuerligt i kursinhalten. Både elever och lärare uppger att de behandlar frågor som kan knytas till hedersrelaterat våld och förtryck i olika ämnen. Lärarna berättar att de försäkrar sig om att undervisningen är aktuell och uppdaterad genom att återkommande ta del av material på olika hemsidor, bland annat Utbildningsradion (UR) och Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU). Vidare uppger lärarna att eleverna är duktiga på att lyfta aktuella frågor som de vill diskutera på lektionstid, bland annat abortfrågan i samband med lagändringar i USA.

Rektorn berättar att skolans elevhälsa har ett övergripande ansvar för kunskapsområdet och arbetar med det genom bland annat temadagar som ska komplettera undervisningen. Detta kommer dock inte alla elever till del då det är frivilligt att delta på temadagarna. Av intervju med lärare framgår att det saknas ett samarbete mellan elevhälsan och lärare som syftar till att bredda och fördjupa

undervisningen inom kunskapsområdet. Det framgår också i intervju med lärare att det finns möjlighet till samarbete med externa aktörer i undervisningen. Till exempel har författaren till en bok som bland annat handlar om hedersrelaterat våld och förtryck bjudits in och föreläst på skolan, men alla elever fick inte möjlighet att delta på föreläsningen. Enligt några lärare är det en ekonomisk fråga i vilken omfattning externa aktörer kan inkluderas i undervisningen.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Sexualitet, samtycke och relationer tas upp i olika gymnasiegemensamma ämnen men samarbetet mellan ämnena är begränsat

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är ett inslag i flera ämnen på skolan men att lärarna inte samarbetar och planerar för att synliggöra olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Lärarna ger exempel på hur elever på både högskoleförberedande och yrkesprogram arbetar med kunskapsområdet i olika ämnen. I samhällskunskapen får elever bland annat arbeta med identitet och genus, i naturkunskapen om hormoner och vad som händer i kroppen när någon blir kär och i historia om synen på kroppen ur ett historiskt perspektiv. Eleverna på högskoleförberedande program ger i intervjuer fler konkreta exempel på hur sexualitet, samtycke och relationer vävs in i undervisningen jämfört med eleverna på yrkesprogram. Eleverna berättar att de har läst böcker och dikter om kärlek i ämnet svenska, arbetat med sexualitet inom religion, sexualitet och kroppen i naturkunskap och läst böcker som berör kunskapsområdet i engelska. Eleverna ger även exempel på hur hedersrelaterat våld och förtryck är en del i undervisningen. Bland annat har samtliga elever på det samhällsvetenskapliga programmet läst en bok om ämnet.

Rektorn berättar att det finns ett behov av att lärarna samarbetar mer om kunskapsområdet och att undervisningen är mer splittrad än vad som är önskvärt. Utöver visst samarbete på det samhällsvetenskapliga programmet om hedersrelaterat våld och förtryck, samordnar inte lärarna sin planering om sexualitet, samtycke och relationer. Flera lärare uppger att det inte finns något strukturerat samarbete mellan lärarna om kunskapsområdet. Några elever säger att lärarna samarbetar med varandra, dock inte inom sexualitet, samtycke och relationer.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut**Undervisningen ger eleverna möjligheter att kritiskt granska könsroller och hedersproblematik**

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjligheter att undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Eleverna får möjlighet att utveckla en förståelse för maktstrukturer och hur dessa kan kopplas till hedersrelaterat våld och förtryck.

Både lärare och elever uppger i intervju att undervisningen innehåller perspektiv på frågor om manligt och kvinnligt och hur det påverkar människors livsvillkor. Lärare i historia berättar att eleverna får arbeta med kvinnas roll i samhället genom tiderna och kvinnofredslagar. Det kan till exempel handla om abort och debatten om den frågan under 1900-talets början. I svenska använder en lärare en dikt som handlar om att författaren klär sin son i rosa kläder. Några lärare har också tagit upp ett uppmärksammat fall i media kring en amerikansk-brittisk kickenboxares syn på kvinnan och kvinnas roll. Även eleverna säger att frågor om könsroller finns med i undervisningen bland annat ur ett historiskt perspektiv i historia och mäns roll i samhället och den press män kan känna att försörja familjen och hur det kan vara kopplat till kriminalitet.

Inslag som rör hedersrelaterat våld och förtryck förekommer i flera ämnen och eleverna får möjlighet att reflektera om dessa frågor. Såväl lärare som elever berättar hur hedersrelaterat våld och förtryck kommer in i undervisningen i ett antal olika ämnen, bland annat i historia, engelska, religion och samhällskunskap. I historia får eleverna jämföra aspekter från Sveriges historia kopplat till heder i förhållande till hur det ser idag. I religion får eleverna definiera vad heder betyder för dem och diskutera hur en människa med "heder" beter sig. En del lärare tar även upp homosexualitet kopplat till hedersproblematik. En lärare lyfter vikten av att inkludera att även pojkar och män kan vara utsatta för heder.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang.

Lärarna inkluderar också hur relationer och sexualitet framställs i olika medier i undervisningen. Lärarna uppger exempelvis att eleverna får titta på olika musikvideor varefter de får analysera hur kvinnor och män framställs i dessa. Eleverna får även arbeta med könsroller inom reklam samt med material med ombytta könsroller med syftet att de ska reagera och reflektera om det. En lärare

använder sig av en långfilm som rör teman som klass, kön och etnicitet som underlag för att eleverna ska kunna göra normkritiska analyser. Av intervju med lärare framgår att det oftast sker spontant om elever lyfter något som kan kopplas till pornografi. Rektorn uppger i intervju att det finns lärare som arbetar med pornografi i undervisningen men att det är ett svårt område för lärarna att inkludera.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att lära sig om och reflektera kring relationer samt behandlar samtycke

Granskningen visar att eleverna får utveckla sin förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situationer och erfarenheter. Eleverna får även reflektera kring vad samtycke innebär.

Flera lärare ger exempel på hur de i undervisningen arbetar med relationer människor emellan. Lärarna kan ge exempel på hur de arbetar med att eleverna ska få möjlighet till att reflektera om empati och relationer, bland annat genom att elever får diskutera vad kärlek innebär och hur hormoner påverkar hjärnan och hur det kan få människor att känna. Av intervju med lärare framgår även att flera lärare använder ungdomsmottagningens texter om vad som är bra och dåliga relationer. Av intervjuer med elever framkommer att eleverna har läst böcker och dikter om kärlek och relationer där eleverna efteråt fått diskutera innehållet i mindre grupper.

Elever berättar att lärarna tagit upp samtycke i samhällskunskapsundervisningen. Lärarna ger några exempel på hur de inkluderar samtycke i sin undervisning. Det handlar bland annat om att eleverna fått se en film som handlar om samtycke, diskuterar om hur äktenskap och samtycke går ihop samt hur det går att avgöra om en person ger sitt samtycke eller inte. Även ett historiskt perspektiv har lyfts med eleverna.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller insatser som främjar ett öppet och tryggt klassrumsklimat

Granskningen visar att undervisningen i gymnasiegemensamma ämnen har ett aktivt lärarstöd som främjar ett tillitsfullt och öppet klassrumsklimat.

I både elev- och lärarintervjuer framkommer att undervisningen främjar samtal och diskussioner, även de gånger det handlar om svåra och känsliga frågor som kan knytas till kunskapsområdet. Både elever och lärare uppger att diskussioner är något som är vanligt i undervisningen om sexualitet, relationer och samtycke och att det råder ett öppet och tillåtande klimat där elever vågar uttrycka sina åsikter. Elever och lärare ger i intervjuer en gemensam bild av att det finns strategier för att bemöta elever som uttrycker åsikter som går emot skolans värdegrund och att lärarna arbetar med att låta alla elever komma till tals samtidigt som de respekterar de elever som inte vill uttrycka sig under lektionstid. En lärare uppger att dessa elever kan få svara skriftligt istället och på så sätt utveckla sina tankar.

Det finns förhållningssätt för att främja god samvaro med ömsesidig respekt i klassrummet

Granskningen visar att det finns generella förhållningssätt och ramar för undervisningen och att dessa även gäller för kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Lärare och elever är tydliga med att eleverna har rätt till sina åsikter, men att det inte är tillåtet att vara respektlösa mot varandra. I de fall elever inte uppför sig respektfullt får de lämna klassrummet och om det behövs görs en anmälan till rektorn. Av intervju med eleverna framgår att elever vågar säga till andra elever i klassen när något olämpligt yttras utan att det orsakar osämja mellan eleverna. Lärarna och rektorn uppger i intervju att det är den goda relationen mellan lärare och elever som har skapat ett gott samtalsklimat.

Eleverna får möjligheter att möta och reflektera över hur normer kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme

Granskningen visar att undervisningen är normmedveten och ger elever möjlighet att reflektera över hur normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka människors handlingsutrymme på olika sätt. Intervjuade elever ger exempel som bland annat kvinnans roll i hederskulturer, att det inte är lika okej för en kvinna att förlora oskulden som för en man och hur normer påverkar individer och identiteter. Av intervju med lärarna framgår att elever får reflektera om normer och hur de påverkar och begränsar människor. En lärare använder material från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) som handlar om vad ett barn kan få i doppresenter utifrån vilket kön barnet har och vad som händer sedan i olika perioder i livet. En annan lärare uppger att de brukar prata om normen om att män alltid har lust till sex och en lärare har använt texter om transidentitet och normer.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger**Uttryck för intolerans problematiseras och blir en del i undervisningen**

Granskningen visar att lärarna fångar upp uttryck för intolerans och arbetar aktivt med det i undervisningen.

Eleverna berättar att lärarna sätter stopp och markerar om elever uttrycker sig nedsättande eller har ett hårt språkbruk i frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Elever, lärare och rektorn uppger att det finns starka normer bland eleverna på skolan och att det är något som lärarna bemöter i sin undervisning. Enligt eleverna kan det dock förekomma att elever i skolans allmänna utrymmen uttrycker hårt språkbruk och intolerans som lärare inte uppmärksammar. Av inskickad dokumentation och samtliga intervjuer framkommer att det finns homofobiska åsikter bland skolans elever. Lärarna ger exempel på hur de använt sig av den kunskapen i sin planering och sitt genomförande av undervisningen. Bland annat utmanar en lärare elevers stereotypiska bild av hur en homosexuell person är eller uppfattningar om varför personer "blir" homosexuella. En annan lärare ger som exempel att elever har fått argumentera för varför homosexuella ska få adoptera. En lärare har bland annat utmanat eleverna genom att ifrågasätta varför det inte finns kvinnliga präster inom en viss kyrka, vad eleverna tycker om att en annan kyrka tillåter samkönade äktenskap, eftersom det finns elever med olika åsikter om religiösa och kulturella frågor. Läraren har även tagit upp feminism inom vissa religioner och låtit eleverna diskutera vad de tycker om det. Även hedersrelaterat våld och förtryck inkluderas av lärarna i undervisningen då det bland eleverna finns elever som har en bakgrund i kulturer där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer.

Elevdelaktighet

Undervisningen utgår inte från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet

Granskningen visar att lärarna inte arbetar aktivt för att göra eleverna delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Eleverna uppger att de inte får vara med och påverka upplägg för undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. I vissa ämnen och kurser får eleverna utvärdera, men inte specifikt om sexualitet, samtycke och relationer. Av intervju med lärarna framgår att vissa lärare tar reda på vad eleverna vill lära sig mer om i undervisningen om kunskapsområdet, bland annat genom en frågelåda eller anonyma enkäter. Lärarna menar även att de kan fånga upp vad eleverna önskar i samtal. Det skiljer sig även huruvida lärare utvärderar kunskapsområdet. Vissa lärare kan på en generell nivå genomföra utvärderingar av undervisningen där sexualitet, samtycke och relationer kan ingå.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- utforma undervisningen så att den präglas av ämnesintegrering och använd vid behov elevhälsans kompetens för att bredda och fördjupa undervisningen

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Det anges också att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.² Delar av

¹ Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

² Lgy 11 avsnitt 2.1 Kunskaper

kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer finns med i flera av de gymnasiegemensamma ämnena, antingen i ämnets syfte eller i det centrala innehållet i kursen.³ Det betyder att flera lärare utifrån sin ämnesundervisning i olika grad har ansvar för att behandla kunskapsområdet på lektionerna.

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna begränsade möjligheter till fördjupning och olika perspektiv på kunskapsområdet. Det har förekommit att skolan bjudit in externa aktörer för att informera eleverna, men detta har snarare handlat om separata aktiviteter och inte inslag för att bredda och fördjupa lärarnas undervisning. Granskningen visar också att lärarna inte samordnar sin planering för kunskapsområdet. Eleverna möter därmed begränsade perspektiv gällande hur kunskapsområdet hänger ihop. Det leder till att eleverna inte får en helhetsbild av vad kunskapsområdet innefattar. Genom att lärarna har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet. Att ta tillvara på kompetens från skolans elevhälsa kan underlätta för lärarna att bredda och fördjupa perspektiv i undervisningen.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att samarbeta med varandra genom exempelvis ämnesövergripande undervisning, i syfte att fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer](#)

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Läroplanen anger att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja

³ Se exempelvis gymnasieskolans ämnesplaner för naturkunskap, idrott- och hälsa, samhällskunskap, historia, religion, engelska, svenska och svenska som andraspråk.

kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁴

Granskningen visar att eleverna på skolan har begränsade möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Det saknas ett strukturerat arbete för att ta reda på vilka frågor och perspektiv inom kunskapsområdet som eleverna tycker är viktiga att ta upp i undervisningen. Genom att utgå från elevernas intressen, erfarenheter och tankar om kunskapsområdet kan lärarna göra eleverna delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen samt att olika undervisningsaktiviteter bildar en helhet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att göra eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna behöver använda olika metoder för att få kännedom om elevernas kunskaper och förväntningar för att möta eleverna där de är samt för att fånga upp elevernas frågor och behov, även de elever som är mer tystlåtna. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Publikationsserier 2015 Delaktighet för lärande](#) och [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer Framgångsfaktorer i undervisningen](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Indra Kullenberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Siri Morawski, Marcus Rönnegard och Ewa Mölleryd deltagit.

⁴ Lgy 11 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag*, 2.2 Normer och värden.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁵

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁶ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁷

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁸ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁹

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.¹⁰

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de

⁵ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁶ 1 kap. 4 § skollagen.

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 5 § skollagen.

⁹ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹⁰ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet*.

grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.¹¹

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.¹²

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹³

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹⁴ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.

¹¹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

¹² Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

¹³ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁵

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹⁶ Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.¹⁷

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁹ Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans

¹⁵ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹⁶ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁸ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

¹⁹ 2 kap. 25 § skollagen.

med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.²⁰

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²¹

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)²²

²⁰ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

²¹ Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

²² Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.